

Tilburg University

Examenkritiek VWO economie totaalvak

van Damme, E.E.C.

Published in:
Tijdschrift voor het Economisch Onderwijs

Publication date:
2002

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Damme, E. E. C. (2002). Examenkritiek VWO economie totaalvak. *Tijdschrift voor het Economisch Onderwijs*, 4, 225-227.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Evaluatie van het examen economie vwo, 29 mei 2002¹

Frank den Butter, VU en WRR

Eric van Damme, KUB

Hans van Ees, RUG

Arnold Heertje, UvA

Steven Keuning, CBS

Hugo Keuzenkamp, UvA

Rolf Schöndorff, UvA

Algemene indruk

De eerste indruk is dat dit een leuk, actueel en relevant examen is, dat een goede afspiegeling van het vak vormt. Niettemin valt er bij nadere lezing nog wel het een en ander op aan te merken. In vergelijking met voorgaande jaren bevat het examen minder onnauwkeurigheden en onjuistheden. Maar toch is het aantal onjuistheden en onnauwkeurigheden nog te groot, zowel in de opgaven als in het correctievoorschrift.

Opgave 1

Een opgave over rekeningrijden. Op zichzelf een actueel onderwerp, al heeft hier de actualiteit het onderwerp al weer achter zich gelaten. Bij het normantwoord van vraag 1 wordt gesteld dat door de afname van het forensenverkeer en ander verkeer er minder files zullen zijn, en dat voor het zakelijk verkeer de tijdswinst/kostenbesparing meer dan opweegt tegen de extra kosten van het rekeningrijden. Deze afweging zal ook voor een deel van de forensen gelden. Of er inderdaad minder files zullen zijn, hangt dus ook af van de samenstelling van het verkeer. Belangrijk is dat het zakelijk verkeer de heffing kan beschouwen als bedrijfskosten die kunnen worden afgewenteld op de klant. Dit had explicieter aan de orde moeten komen. Vraag 2 is een wel erg rekentechnische vraag over elasticiteiten; formules invullen en klaar is kees; een wat meer

---

¹ Dit is een ingekorte versie van de kritiek zoals de auteurs die daags na het examen publiceerden op kennisnet.

inhoudelijke vraag over de prijselasticiteit had niet misstaan, bijvoorbeeld de invloed op de prijselasticiteit van het autoverkeer van de aan- of afwezigheid van goed openbaar vervoer. Het gesuggereerde antwoord op vraag 3 ligt bepaald niet voor de hand; welke leerling zal direct uitrekenen bij hoeveel reisdagen het omslagpunt ligt? Meer voor de hand liggend is uit te rekenen wat het kost als men dagelijks het spitstarief betaalt: $52 \text{ (weken)} \times 4 \text{ dagen per week} = 208 \text{ dagen}$ à €3,50 per dag komt op €728, en dit is goedkoper dan het jaarabonnement. Bij vraag 4 mag de leerling uitleggen waarom de minister tegen het spitsvignet is. Daarbij *moet* het begrip ‘marginaal tarief per passage’ worden gebruikt. Betekent dit dat de leerling die een goed antwoord geeft, bijvoorbeeld dat verhoging van de vaste kosten niet prikkelen tot minder autogebruik, maar die specifieke term niet hanteert, geen punten krijgt? Samengevat: een op zichzelf actuele opgave waar echter enkele kansen op inhoudelijk economie toetsen in plaats van rekenwerk worden gemist en waar een antwoord in het correctievoorschrift niet voor de hand ligt.

Opgave 2

Een opgave over het monetaire beleid. Er worden 3 elementen getoetst, te weten, kennis van begrippen als interne waarde van het geld, de liquiditeitenmassa, de maatschappelijke geldhoeveelheid, inzicht hoofdzakelijk in de werking van de verkeersvergelijking en de vaardigheid te kunnen rekenen in procenten. Vraag 5 valt eenvoudig te beantwoorden indien leerlingen de verkeersvergelijking paraat hebben. Bij vraag 6 moeten de leerlingen zich realiseren dat, als de bandbreedte rond de referentiewaarde van M3 (4%) 3 procentpunt, de maximale afwijking naar boven (evenals naar beneden) 1,5 procentpunt en de maximale toegestane groei van M3 dus 5.5% is. Vraag 7 is een kwestie van leren. Banken zijn geldscheppende instellingen. Als de liquiditeit van het bankwezen wordt aangetast heeft dat invloed op de groei van de geldvoorraad. Vraag 8 draait weer om de verkeersvergelijking. Leerlingen die vraag 5 goed hebben, krijgen vraag 8 bijna cadeau. Vraag 9 tenslotte, draait weer helemaal om vlijt. Leerlingen die goed hebben geleerd zullen geen moeite hebben met de verschillen tussen de geldbegrippen. Concluderend, deze tweede opgave van het Vwo-examen zal voor leerlingen die de examenbundels goed hebben bestudeerd weinig problemen hebben opgeleverd. De opgave is weinig uitdagend en doet beperkt een beroep op het inzicht van de leerling in economische

werkelijkheid. Over het “echte” monetaire beleid van Europese CB heeft deze opgave (helaas wederom) weinig te melden.

Opgave 3

Opgave 3 berust op een zeer ouderwetse en partiële kijk op het arbeidsmarktbeleid. Vanuit het perspectief van de moderne arbeidsmarkttheorie en beleidsanalyse valt er dan ook flink wat aan te merken op zowel de vraagstelling als de standaardantwoorden. Zo is het arbeidsmarktbeleid van de overheid al geruime tijd gericht geweest op bevordering van de arbeidsparticipatie, en niet zoals gesteld wordt, uitsluitend op de werkloze beroepsbevolking. Het grootste bezwaar tegen de opgave is dat deze er impliciet, maar voetstoots van uitgaat dat additioneel arbeidsaanbod uitsluitend bewerkstelligd kan worden door "kansrijke" non-participanten te bewegen een baan te nemen. Volledig wordt over het hoofd gezien dat er dynamiek op de arbeidsmarkt is, waarbij enerzijds frictiewerkloosheid (een aanzienlijk deel van de "kansrijke werklozen") onvermijdelijk is, maar waar anderzijds de arbeidsparticipatie juist zal toenemen door werkenden aan het werk te houden. Bovendien is de conclusie dat vooral moeders geactiveerd kunnen worden erg kort door de bocht, aangezien 41% van de kansrijken geen kinderen heeft. Tot slot worden in het geheel geen gegevens getoond (b.v. openstaande vacatures) waardoor de vraagkant van de arbeidsmarkt in beeld komt. Een argument voor toename van de arbeidsparticipatie vanuit de situatie aan de vraagkant (opgave c) valt dus moeilijk te formuleren.

Opgave 4

Opgave 4 over het Keynesiaanse rekenmodelletje is een nette vraag met nette antwoorden. In vergelijking met eerdere examens beter, voor leerlingen denk ik ook wat leuker dan het mechanische rekenen dat gebruikelijk was. Een kleine kanttekening is dat de vraag naar het berekenen van 'de' bezettingsgraad iets gezocht is, ik moest een beetje peinen naar wat hier als bezettingsgraad zou gelden (blijkbaar van arbeid). Aardig is wel dat er iets met spanning op arbeidsmarkt is gedaan, al had het explicieter gemogen.

We maken wel een kanttekening over de manier waarop met multipliers wordt omgegaan. Wie toch op Vwo-niveau ook in de toetsing iets wil terugzien van het kunnen werken met modellen, gruwet van de manier waarop hier multipliers worden berekend door botweg de verandering van evenwichtswaarden op elkaar te delen. Dat is een beetje de wereld op zijn kop. Eleganter is het multipliers af te leiden uit een herleide vormvergelijking.

Opgave 5

In deze opgave wordt verondersteld dat de uitzendrechten van voetbalwedstrijden in handen zijn van een monopolist, Sport Totaal, die inkomsten heeft uit reclame en kijkgeld. Er is sprake van “pay per view”: kijkers betalen een prijs (bedrag) voor elke wedstrijd die ze zien. De monopolist heeft de rechten voor een bepaald bedrag in handen gekregen en hij heeft daarnaast productiekosten voor de uitzendingen. Vraag 15 vraagt de leerling te beargumenteren waarom de marginale kosten van Sport Totaal nul zijn. Naar onze mening zijn deze marginale kosten positief, en is het voorbeeldantwoord fout. De kosten hangen weliswaar niet af van het aantal kijkers, maar dat is irrelevant. De kosten hangen immers wel af van het aantal uitzendingen: hoe meer wedstrijden worden uitgezonden, hoe hoger de productiekosten. Sport Totaal heeft (minstens) twee beslissingsvariabelen: de prijs per wedstrijd en het aantal wedstrijden dat uitgezonden wordt. Deze tweede (cruciale!) variabele blijft in de gehele opgave onbesproken; de opgave (alsmede figuur 4) is daarmee misleidend. Ook misleidend is het label ‘MK’ aan de rechterzijde van de horizontale as, die immers het aantal kijkers voorstelt. Vraag 17: een leerling die de formule $MK = MO$ kent hoeft niet verder na te denken. Het voorbeeldantwoord bij vraag 18 is juist, en voor de hand liggend, maar tevens onvolledig. De opgave dwingt de leerling in termen van lineaire prijzen te denken, maar in de praktijk (en ook in de theorie) zal de monopolist natuurlijk ook abonnementsgelden hanteren. Het voorbeeld van Canal+ laat zien dat ook uitsluitend met abonnementsgelden een winst te behalen is. Het is jammer dat de opgave voor dergelijk “two part pricing” geen ruimte liet.

Opgave 6

Opgave 6 bestaat grotendeels uit niet al te moeilijke rekensommen die weinig beroep doen op de economiekennis van de leerling. Vraag 19 vereist alleen feitenkennis. Vraag 20 is op

zich een aardige opgave, maar wellicht te gemakkelijk voor het Vwo-niveau. Vragen 21 en 22 zijn rekensommen waarbij eigenlijk alleen het gebruik van de consumentenprijsindex een echt economisch element toevoegt aan de opgaven. Een verbetering, in vergelijking met voorgaande jaren, is dat bij vraag 21 het antwoord al gegeven is en dus alleen wordt gevraagd om het juiste antwoord te beredeneren. Dit voorkomt dat leerlingen de mist ingaan met een simpele rekenfout.

Opgave 7

Allereerst valt op dat in de tekst vergeten is te verwijzen naar het permanente karakter van het Amerikaanse handelstekort. De vragen 23 en 24 zijn erg flauw. Bij 23 moeten de leerlingen in de gaten hebben dat in de wereldhandel de handel binnen de werelddelen inbegrepen is. In tabel 7 gaat het uitsluitend om de handel tussen de blokken. Dit is geen Vwo-niveau. Dit geldt ook voor 24, waar wordt gevraagd 1200 af te trekken van 1000. Ten onrechte geeft het normantwoord niet weer dat het om miljarden dollars gaat. Met "motor van de wereldeconomie" bedoelen economen meer dan alleen een bestedingseffect, zoals het normantwoord stelt. Men bedoelt ook dat de groei van de productiecapaciteit en het toepassen van nieuwe technieken in de rest van de wereld door Amerika wordt gestimuleerd. Zeker indien het om een permanente "onevenwichtigheid" gaat. Het normantwoord van 25 schiet dus tekort. Dit geldt ook voor 26. Per definitie is het tekort van Amerika een overschot van Europa en Azië. De vraag is hoe Amerika het tekort financiert. Dit kan door geldschepping in dollars, omdat de dollar nu eenmaal nationale en sleutelvaluta is. Maar ook doordat leningen uit het buitenland worden ontvangen, dus via de kapitaalrekening. Samenvattend, een opgave ver beneden het Vwo-niveau met normantwoorden die onvolledig en deels onjuist zijn.